

WSTĘP

Od spopularyzowania pojęcia etniczności przez Davida Riesmana w 1953 r. termin ten, zdaniem Nathana Glazera i Daniela P. Moynihana, zaczął odzwierciedlać *nową rzeczywistość, a nowe jego użycie odzwierciedla zmianę tej rzeczywistości*. Współcześnie coraz częściej badania związane z etnicznością wiążą się z zainteresowaniami i działaniami naukowców aktywnych w obszarze polityki i kultury. Po raz kolejny mamy więc do czynienia z nową rzeczywistością, w której niezbędne jest rozważanie zagadnień dotyczących etniczności, kultury i polityki łącznie, interdyscyplinarnie i wielowymiarowo. Taka tendencja przeważa zarówno na świecie, jak i w Polsce.

Tematyka etnopolityczna stanowi obszar zainteresowania naukowego rosnącej liczby polskich badaczy z wielu krajowych ośrodków akademickich. Z jednej strony, co zrozumiałe i godne uznania, jest to potwierdzenie kierujących nimi indywidualnych fascynacji badawczych. Z drugiej wszakże stwarza szansę na powiększenie liczby kompetentnych ekspertów zajmujących się fenomenem upolitycznionej etniczności, wciąż dynamicznie zaznaczającej swą obecność w szeroko pojmowanej przestrzeni publicznej, a nie tylko *stricte* naukowej. Pasjonaci tej tematyki mogą zatem odgrywać rolę potrzebnych analityków, których dociekania i prace winny spotkać się z pozytywnym odbiorem ze strony osób należących do polskiej klasy politycznej. Tylko bowiem połączenie obu aspektów: indywidualnie motywowanych zainteresowań naukowców oraz potrzeb poznawczych ze strony praktyków politycznych nadaje użyteczny sens dociekaniom w świecie nauki. Czyni ją to wolną od syndromu Parnasu.

Z uwagi na to, że upolitycznione kwestie etnokulturowe stają się rosnącym wyzwaniem dla obecnego ładu międzynarodowego, badania nad nim nie tylko wydają się interesujące, ale też są niezwykle ważne. Stanowią bowiem merytoryczny zbiór argumentów pomagający w podejmowaniu decyzji politycznych. Wystarczy przypomnieć choćby znaczenie oraz zweryfikowane (Czarnogóra, Kosowo, Abchazja, Południowa Osetia) i potencjalne (Szkocja, Katalonia, Baskonia, Flandria, Krym) konsekwencje fenomenowi ruchów etnoregionalistycznych we współczesnej Europie Zachodniej i Wschodniej. Wydaje się oczywiste, że akceleracja tych procesów uzależniona jest od wzrostu problemów gospodarczych Europy.

Niezmiennie inspirujący obiekt interdyscyplinarnie zorientowanych dociekań naukowo-badawczych stanowi rola języka i religii, traktowanych jako obiekty podlegające swoistej obróbce w rękach zarówno intelektualistów zorientowanych na konkretny cel, jak i polityków.

Rozpatrywanie tych zagadnień pomaga w zrozumieniu tradycji i jej przejawów w życiu codziennym (ubiór, muzyka, literatura, teatr, film, gry sportowe, obecność w mediach) i dalej – w genealogii narodowej i etnicznej. Sprawy te należy ujmować, co zrozumiałe, z punktu widzenia dwóch grup: podlegającej dyskryminacji i dominującej oraz – co jest tu ciekawe, bo rzadziej poruszane – przy braniu pod uwagę czynnika zewnętrznego, dającego lub nie szansę na ich uregulowanie. Badany kontekst tworzyłyby takie kategorie jak: 1) *naród zależny* – rzadziej występująca (bo traktowana jako tabu przez narody państwowe czy tytularne); 2) *rdzenne mniejszości przymiotnikowe*, np. narodowe, etniczne – na kanwie religijnej i językowej, także nomadyczne; oraz 3) *mniejszości napływowe*, stanowiące efekt migracji.

Kwestie etniczne i kulturowe, osadzone w konkretnych realiach politycznych, stanowią szeroką kanwę rozważań i badań prowadzonych przez Zakład Polityki Etnokulturowej (ZPE). Został on powołany w roku 2012 w Instytucie Studiów Regionalnych Uniwersytetu Jagiellońskiego (od roku 2013 noszącym nazwę Instytutu Studiów Międzykulturowych – ISM UJ). Od początku istnienia Zakładu triada: etniczność, kultura i polityka stała się przedmiotem indywidualnych poczynań naukowo-badawczych jego pracowników oraz działań przez niego organizowanych i firmowanych *en bloc*. Została tu zatem podjęta próba połączenia różnych aspektów wielokulturowości zarówno w sytuacji konfliktu, jak i dialogu, ilustrowanych przez podejmowane działania polityczne i prawne. Wśród obszarów badanych przez pracowników Zakładu znalazły się więc: różne formy konfliktów politycznych o genezie etnokulturowej oraz działań na rzecz ich uregulowania, zarówno oddolnych, jak i odgórnych, a następnie kroki w kierunku wzajemnej adaptacji zwaśnionych grup do nowych warunków. Co zrozumiałe, zagadnienia te – podlegając usystematyzowaniu metodologicznemu – są i będą odnoszone do konkretnych regionów, najpierw Europy, a w dalszej perspektywie także i poza nią.

Niniejszy zbiór, przedkładany życzliwej uwadze Czytelników, spełnia podwójną funkcję. Jest odpowiedzią na pomysł pracowników Zakładu Polityki Etnokulturowej ISM UJ dotyczący wymiany doświadczeń naukowo-badawczych realizowanych w wielu krajowych ośrodkach akademickich. Równocześnie stanowi naturalną promocję Zakładu i Instytutu w polskim środowisku naukowym oraz zachętę do utrzymania nawiązanych więzi badawczych także w przyszłości.

Zapraszamy do lektury!

Wawrzyniec Konarski, Franciszek Czech, Jakub Kościółek